

SŁOWO NA „W”

Posiłkując się definicją „teatru politycznego” sformułowaną przez Joannę Krakowską w Encyklopedii Teatru Polskiego, można wyróżnić następujące cechy dramatu politycznego: zabieranie głosu w debacie publicznej poprzez podejmowanie aktualnych tematów politycznych; prezentacja określonego stosunku do władzy – krytycznego lub wspierającego jej autorytet i towarzyszący mu światopogląd; wywieranie realnego wpływu na odbiorców – zachęcanie ich, aby zajmowali stanowisko wobec zachodzących przemian społecznych, politycznych, tożsamościowych. Jarosław Jakubowski uznaje polityczność za *roztropne postępowanie dla dobra polis, zbiorowości*, zgodnie z Arystotelesowską wykładnią pojęcia. Jako reprezentant nurtu dramaturgii politycznej, aktywnie włącza się w rozmowę na temat kultury, czyli sfery przestrzeni publicznej, za którą czuje się odpowiedzialny jako polski pisarz – tak wypowiedział się w niedawnym (wrzesień 2023) wywiadzie dla miesięcznika „Teatr”. Niniejsze hasło nosi jednak tytuł „Słowo na »W«”, a nie „Słowo na »P«”, więc czas wyjaśnić, że będzie ono dotyczyło węższego wycinka dramaturgii politycznej – dramatu wojennego. Żadna ze sztuk Jarosława Jakubowskiego nie odnosi się do aktualnie trwających starć zbrojnych. Pisarz wybiera raczej obszar historii dwudziestowiecznej, zgodnie z przekonaniem, że przeszłość przemija, ale nie przestaje istnieć. Jej ślady odciskają piętno na życiu kolejnych pokoleń. Jakubowski poddaje dramatyzacji wszelkiego typu konflikty i ich konsekwencje, ukazując: wojnę domową (*Powrót porucznika*), permanentny stan wojenny (*General*), konflikt sumienia (*Kamień, Głową w dół*), wojnę jako część historii rodzinnej (*Hermaszewski, Urodziny*), czy też anihilację struktury świata (*Równina, Znaki*).

Kadr ze spektaklu *General*
reż. Aleksandra Popławska, Marek Kalita
Teatr IMKA 2011

Z wojną wiąże się również inne słowo na „W” – wiara. A właściwie jej brak. *Wojna sprawia, że ludzie stają się wypatroszeni z wiary, nadziei i miłości* – powiedział Jakubowski w czasie rozmowy z Adrianą Mickiewicz w krakowskim Instytucie Literatury, po czym dodał: *Moi bohaterowie często albo już stracili wiarę, albo są w fazie jej tracenia. Mają świadomość, że tracąc wiarę, stracą tak naprawdę ostatni skrawek twardego gruntu pod nogami i zostanie im de facto szaleństwo. Zostanie im tworzenie prywatnych mitów, bytów, w których się zatracają*. Wiara w siłę wyższą wydaje się niezbędna. Dlatego odejście od Boga skłania człowieka do szukania środków zastępczych. Może to być ideologia, czyste szaleństwo, albo oczekiwanie zbawienia od innego człowieka – uzurpatora. Autor wydanej niedawno antologii *Znaki* (2023) ukazuje te alternatywy i ich pozorność. Na koniec warto wspomnieć, że Jarosław Jakubowski, człowiek o potencjale Lopego de Vega – twórcy ok. 2000 sztuk teatralnych, poematów i powieści – opublikował również powieść zatytułowaną *Wojna* (2020), w której wziął pod lupę irracjonalność działań wojennych oraz ich następstwa. Przedstawił ewolucję pojęcia „normy” w niespokojnych czasach i odmienne postawy, jakie przyjmują ludzie wobec aktów przemocy – od bezwładu po czynny opór. Akcję osadził w prowincjonalnej Ciemnej Dolinie, co umożliwiło mu przenikliwe spojrzenie na człowieka (*Na prowincji wszystko widać wyraźniej*) i wyeksponowanie naturalnego krajobrazu. Rolę przyrody w swoim utworze skomentował następująco: *Jej cykliczna stałość to dobry kontrapunkt dla kotłujących się ludzi. A tak już najprościej mówiąc, bardzo lubię las i zawsze chciałem napisać książkę, w której będzie on jednym z „bohaterów”. I tak się właśnie stało. Nawiasem mówiąc, żadna wojna czy powstanie na naszych ziemiach nie mogły obyć się bez „leśnych ludzi”*.

Kamila Łapicka

Źródła:

Jarosław Jakubowski, *General*, [w:] tegoż, *Znaki*, Warszawa 2023.

Joanna Krakowska, Encyklopedia Teatru Polskiego, hasło „teatr polityczny”, <https://encyklopediateatru.pl/hasla/286/teatr-polityczny>, 28.10.2023.

Alan Sasinowski, *Gdy straszne rzeczy stają się nową normą. Rozmowa z Jarosławem Jakubowskim*, „Kurier Szczeciński”, 08.11.2020.

Adrianna Wolińska, *Żeby nasze planety zaczęły krążyć bliżej. Rozmowa z Jarosławem Jakubowskim*, „Teatr” nr 9/2023.

Rozmowa Adriany Mickiewicz z Jarosławem Jakubowskim na temat antologii *Znaki*:

<https://www.youtube.com/watch?v=UwNPRZgZGKc>, 28.10.2023.

Spektakl *General* z Teatru IMKA (reż. A. Popławska, M. Kalita) można w całości obejrzeć na YouTube:

<https://www.youtube.com/watch?v=aN0Bf0ZIRB8>, 29.10.2023.